

Våren 2021

Kalle Larsson

Nyheter för överförmyndare Våren 2021

Hej,

Det är en spännande tid för alla som är intresserade av överförmyndarfrågor. Ställföreträdarutredningen presenteras inom några veckor. Nya uppgifter väntas för överförmyndarna och därutöver har även andra aktörer börjat lyfta detta viktiga område ur olika aspekter. Samtidigt sliter överförmyndarna med den årliga skörden av årsräkningar som ska granskas och begäran om arvode som ska avgöras.

Här kommer ett nyhetsbrev med lite blandade rättsfall, JO-kritik, kommande kurser/seminarium och annat som vi hoppas är till nytta för Er med intresse för överförmyndarfrågor.

Rättsfall och domar

Försäljning av fastighet till närstående – fråga om marknadsvärde och huvudmannens vilja

En tillfällig god man (11 kap. 2 § FB) ansökte om överförmyndarens samtycke avseende försäljning av huvudmannens fastighet. Överförmyndaren avsåg begäran med hänvisning till att köpeskillingen var den lägsta möjliga utifrån erhållna värderingar. Huvudmannens vilja att försälja fastighet inom familjen bedömdes inte väga tyngre än att erhålla fullt marknadspris.

Hovrätten menar att det inledningsvis är ostridigt att försäljning är lämplig och att frågan som hovrätten prövar är vilket pris som är rimligt. Överenskommen köpeskillning understiger inte någon värdering samt att en försäljning på öppen marknad kan medföra ytterligare kostnader. Det ses som tveksamt om ytterligare fördelaktigt resultat skulle kunna erhållas vid försäljning på öppen marknad. Hovrätten konstaterar att med beaktande av omständigheterna, inklusive huvudmannens vilja att fastigheten skulle stanna i familjen, att samtycke ska lämnas.

Svea Hovrätt, mål nr ÖÄ 9569-20, meddelad 2020-12-04.

Godmanskap upphörde när en ny lämplig god man inte kunde påträffas

Redan inför anordnande av godmanskap förelåg svårigheter att rekrytera en lämplig god man utifrån huvudmannens krävande behov. Efter att tidigare god man entledigats kvarstod svårigheterna att rekrytera en ny ställföreträdare. Samtliga erfarna ställföreträdare tillfrågades vid flera tillfällen. Samtliga ställföreträdare i kommunen tillfrågades brevlades utan resultat.

”Överförmyndarnämnden har uppgett att ett tiotal av de mest erfarna ställföreträdarna tillfrågats flera gånger under en period om fyra månader samt att brev skickats till samtliga aktiva ställföreträdare i kommunen. Det saknas anledning att ifrågasätta överförmyndarnämndens uppgifter. Hovrätten anser att det genom överförmyndarnämndens beskrivning står klart att nämnden har vidtagit alla rimliga åtgärder för att hitta en lämplig god man som vill åta sig uppdraget. Godmanskapet för [mannen] ska därför upphöra.”

Hovrätten för nedre Norrland, mål nr ÖÄ 782-20, meddelad 2021-01-13.

Medförmyndare när mamma inte tillvaratog barnets ekonomiska intressen

Barnet var placerat enligt LVU sedan några år och placerat i ett familjehem. När barnets pappa avled framkom att mamman inte tillvaratog barnets intressen. Barnets medel användes av mamman och något överförmyndarspärret konto öppnades inte åt barnet trots försäkringsbolagets begäran. Fanns skyndsamt behov att hantera barnets ekonomiska intressen inklusive barnpension. Medförmyndaren förordnades att ensam förvalta barnets tillgångar. Hovrätten fastställer tingsrättens beslut.

Svea hovrätt, mål nr ÖÄ 11451-20, meddelad 2020-12-04.

Förvaltarskap består trots vistelse utomlands

Hovrätten har prövat om ett förvaltarskap ska upphöra bland annat på den grund att huvudmannen sedan ett halvår befinner sig utomlands. Tingsrätten beslutade att förvaltarskapet skulle upphöra på förvaltarens egna ansökan.

Hovrätten konstaterar att det saknas stöd i utredning för att behovet av förvaltare inte längre kvarstår. Av tidigare läkarintyg framgår att det finns ett utvecklat spelberoende och shoppingberoende, att skuldsättning kvarstår och har utvecklats negativt samt att det är ovisst hur länge den enskilde kommer befinna sig utomlands och eventuellt bli medborgare i annat land. Hovrätten bedömer att förvaltarskapet ska bestå i enlighet med överförmyndarnämndens yrkande.

Svea hovrätt, mål nr ÖÄ 9466-20, meddelad 2020-12-23.

Kostnad för arvode till god man eller förvaltare bör kunna undantas vid utmätning

Huvudmannen fick tillbaka medel efter att en tidigare utmätning upphävts. Innan arvodet betalats skedde dock en ny utmätning. Det konstateras att den enskilde behöver spara medel för att kunna betala ställföreträdarens arvode.

”Frågan om hur arvode till god man eller förvaltare ska hanteras vid utmätning är inte entydigt avgjord. Vid löneutmätning godtar Kronofogdemyndigheten regelmässigt kostnader för god man eller förvaltare, i den mån de ska betalas av gäldenären (se Handboken Utmätning, utgåva 10, s. 222). Enligt hovrättens mening saknas anledning att göra någon annan bedömning när det är fråga om utmätning av bankmedel, varför kostnader för god man eller förvaltare i och för sig bör kunna undantas även vid en sådan utmätning. För att kunna undanta ett belopp för att betala ett arvode bör dock som utgångspunkt krävas att arvodet är fastställt och inom kort förfaller till betalning. I de fall då överförmyndarnämnden beslutar i arvodesfrågan årsvis bör det även vara möjligt att förbehålla gäldenären ett belopp om arvodets storlek i vart fall kan uppskattas vid tidpunkten för utmätningen. Med hänsyn till uttalandena i förarbetena bör emellertid också krävas att det vid utmätningstidpunkten kan förväntas att arvodet fastställs och förfaller till betalning inom det närmaste kvartalet. Mot bakgrund av redovisningsskyldigheten för gode män och förvaltare torde det i sådana fall finnas tillräcklig garanti för att medlen kommer till avsedd användning. Med utmätningstidpunkten avses dagen för Kronofogdemyndighetens beslut.”

Svea hovrätt, mål nr 7052-20, meddelad 2020-12-18.

Brister i tingsrättens handläggning – knapphändiga uppgifter i intyg – inte tillräckligt utrett när tingsrätten fattade sitt beslut

Tingsrätten konstaterar att det av ett något föråldrat läkarintyg samt av annan utredning inte går att utläsa huvudmannens sjukdomsbild. Uppgifterna är knapphändiga varmed hovrätten menar att tingsrätten borde ha sett till att utredningen kompletterades varmed den enskildes behov och ställföreträdarskapets omfattning kunde ha hanterats mer korrekt. Därutöver har tingsrättens slutliga beslut fattats av en domare som inte deltog vid rätts sammanträde varmed rätten inte har kunnat bilda sig en uppfattning om den enskildes hälsotillstånd.

Hovrätten för nedre Norrland, mål nr 1120-20, meddelad 2021-01-29.

Interimistiskt godmanskap när anhöriga avbokade tid för läkarbesök

De anhöriga motsatte sig anordnande av godmanskap och menade att den enskilde inte behövde någon god man. När vårdcentral anmodades att inkomma med bedömning så avbokade anhöriga läkartid. Tingsrätten anordnar godmanskap interimistiskt så att en god man kan hjälpa huvudmannen med att inkomma med ett nytt läkarintyg. Hovrätten menar att förutsättningarna för interimistiskt anordnande av godmanskap finns i det enskilda fallet.

Hovrätten över Skåne och Blekinge, mål nr ÖÄ 118-21, meddelad 2021-01-19.

Kontoutdrag är inte varken förteckning eller årsräkning

Överförmyndaren ansökte om utdömmande av vite då varken förteckning eller årsräkning inkommit. Förmyndaren menar att överförmyndaren erhållit kontoutdrag samt att adressändring medfört svårigheter att fullgöra.

”Av utredningen framgår att kontoutdraget som [kvinnan] lämnade in till ÖFM i augusti 2019 varken utgör en förteckning enligt 13 kap. 3 § föräldrabalken eller en årsräkning enligt 13 kap. 14 § föräldrabalken. Hovrätten gör i övrigt ingen annan bedömning än den som tingsrätten har gjort. Tingsrättens dom ska därför fastställas.”

Svea hovrätt, mål nr B 2313-20, meddelad 2021-02-03.

Framtidsfullmakt är gällande varmed förutsättningar för godmanskap saknas

Den enskilde har ansökt om insatser från socialnämnden men kommunen har i detta fall menat att framtidsfullmakten varit ogiltig.

Överförmyndaren motsatte sig att godmanskap skulle anordnas då förutsättningarna för ikraftträdandet av framtidsfullmakten är uppfyllda. Den enskildes hjälpbehov kunde tillgodoses genom mindre ingripande åtgärder och att en socialnämnd/kommun ansett att framtidsfullmakten var ogiltig är inte skäl att anordna godmanskap.

”Hovrätten har till skillnad från tingsrätten haft tillgång till de upprättade framtidsfullmakterna vid sin prövning. Den senast upprättade framtidsfullmakten är från maj 2020 och pekar ut [mannen] som fullmaktshavare, och dottern [dottern] som granskare. Hovrätten bedömer att framtidsfullmakten uppfyller de formella kraven på skriftlighet, undertecknande, bevittning och innehåll som uppställs i lagens 3-5 §§ och att framtidsfullmakten därför är giltig. Det är [mannen] som i egenskap av fullmaktshavare bedömer när framtidsfullmakten har trätt i kraft. [Mannen] har gjort bedömningen att förutsättningarna för ikraftträdande är uppfyllda och han har tagit fullmakten i bruk genom sina kontakter med bl.a. Herrljunga kommun. Framtidsfullmakten har därför trätt i kraft vilket i sin tur talar emot att godmanskap anordnas. För att ett godmanskap trots det ska anordnas krävs särskilda skäl. Hovrätten bedömer att det i målet inte har framkommit några sådana skäl. Sammanfattningsvis anser alltså hovrätten att [kvinnans] hjälpbehov kan tillgodoses genom framtidsfullmakten i stället för ett anordnat godmanskap. Tingsrättens beslut ska därför upphävas. Av detta följer att den förordnade gode mannen ska entledigas från sitt uppdrag.”

Hovrätten för Västra Sverige, mål nr ÖÄ 5551- 20, meddelad 2021-02-24.

Fullmakt till vän gav inte oinskränkt rätt att ta del av uppgifter hos överförmyndaren

En vän till huvudmannen med en utställd fullmakt begärde att få ta del av handlingar i ärendet hos överförmyndarnämnden.

Kammarrätten konstaterar inledningsvis att klagande ter sig ha en relation till huvudmannen varmed bevisning om detta är överflödigt. Klagande är inte sådan som har rätt att ta del av handlingarna som finns hos överförmyndaren enligt 16 kap. 7 § FB.

”Frågan är då om den handling som [mannen] åberopat i kammarrätten ger uttryck för att [huvudmannen] har eftergett sekretessen till förmån för honom. [Huvudmannen] har uttryckt att han samtycker till att [mannen] får ta del av alla handlingar som rör honom hos alla berörda myndigheter. Samtycket är enligt kammarrättens mening alltför generellt utformat för att kunna anses ge uttryck för att [huvudmannen] har hävt sekretessen till förmån för [mannen] i godmansärendet. De prövade handlingarna omfattas dessutom av sekretess även till skydd för den gode mannen. Denna sekretess kan [huvudmannen] inte efterge. [Mannen] har därför inte rätt att ta del av de aktuella handlingarna. Överklagandet ska därför avslås.”

Kammarrätten i Sundsvall, mål nr 3673- 20, meddelad 2021-03-08.

Förvaltare behövde uppgifter förvarade hos överförmyndaren för att fullgöra sitt uppdrag

Förvaltaren begärde att få ta del av vissa uppgifter hos överförmyndaren gällande dennes huvudman samt få ta del av den utredning som låg till grund för förvaltarskapet. Överförmyndaren avslög begäran med hänvisning till att förvaltaren inte tillhörde den krets enligt 16 kap. 7 § FB som har ovillkorlig rätt att ta del av nämndens akt samt med beaktande av 32 kap. 4 § OSL.

”Handlingen som [förvaltaren] har begärt att få ta del av benämns social utredning för förvaltarskap. Uppgifterna i utredningen rör ställföreträdarskapet och kammarrätten anser att [förvaltaren] behöver dessa för att hon ska kunna fullgöra sitt uppdrag. Hon har därför rätt att ta del av uppgifterna som omfattas av sekretess till skydd för huvudmannen. I utredningen finns det dock även uppgifter om huvudmannens make, som kan omfattas av sekretess enligt 32 kap. 4 § OSL. Överförmyndarnämnden bör lämpligen som första instans pröva i vilken mån sådana uppgifter kan lämnas ut till [förvaltaren]. Överförmyndarnämndens beslut ska därför upphävas och målet visas åter till nämnden för fortsatt handläggning.”

Kammarrätten i Stockholm, mål nr 891-21 meddelad 2021-03-23.

Övrigt

JO 8488-2019 (2020-12-10)

Kritik mot Överförmyndarnämnd vars ärendehanteringssystem felaktigt redovisade utlägg såsom beskattningsbar inkomst

” Överförmyndarnämnden har haft ansvaret för att de kontrolluppgifter som lämnats till Skatteverket har varit korrekta. Såvitt framgår av handlingarna i ärendet har nämnden varit medveten om att kontrolluppgifterna som lämnats till Skatteverket och som rört ställföreträdarens bilersättningar inte varit riktiga. Detta har lett till, eller har i vart fall kunnat leda till, en felaktig beskattning hos de berörda ställföreträdarna. Även om det är oklart hur länge den felaktiga rapporteringen av kontrolluppgifter har pågått drar jag av utredningen här slutsatsen att det rört sig om flera år. Jag finner det anmärkningsvärt att nämnden sålunda till synes medvetet under en längre tid har lämnat oriktiga uppgifter till en annan myndighet. Jag noterar vidare att nämnden inte tycks ha informerat berörda ställföreträdare om felet och deras möjligheter att begära rättelser. ”

JO 2848-2019 (2020-12-17)

Kritik mot en överförmyndarnämnd utifrån hantering av arvodesbeslut i förhållande till förvaltningslagen (FL)

JO har förtydligat att förvaltningslagen krävde på kommunikation inför och efter beslut samt krav på att motivera beslut gäller även överförmyndare samt att överförmyndare bör motivera när avsteg sker från huvudregeln.

”Vid handläggningen av arvodesärenden ska överförmyndarnämnden tillämpa förvaltningslagen. Enligt 25 § FL ska en myndighet, innan den fattar ett beslut i ett ärende, underrätta parterna om allt material av betydelse för beslutet och ge dem tid att yttra sig. Myndigheten får dock avstå från sådan kommunikation om den är uppenbart obehövlig. Nämnden har i sitt remissvar uppgett att det har bedömts uppenbart obehövt att ge [mannen] tillfälle att yttra sig innan arvodesbeslutet fattades. Undantaget från kravet på kommunikation är tillämpligt enbart om behovet av sådan, sett objektivt ur den enskildes perspektiv, är mindre framträdande eller helt saknas. Om myndigheten är tveksam till om kommunikation ska ske eller inte, ska parten kommuniceras på vanligt sätt enligt huvudregeln. Det måste alltså stå klart för myndigheten att åtgärden att underrätta och ge parten tillfälle att yttra sig är uppenbart obehövlig i den meningen att parten inte kan tillföra något. Undantaget ska alltså tolkas snävt. (Se prop. 2016/17:180 s. 311.)”

”Frågan om när kommunikation kan underlåtas i en arvodesfråga har behandlats i JO 1996/97 s. 409. JO konstaterade med hänvisning till 1974 års förarbetsuttalanden att bedömningen av i vilka fall överförmyndaren kan avstå från att kommunicera

materialet får göras mot bakgrund av den kännedom som överförmyndaren har om respektive huvudmans förhållanden.”

” En myndighet som meddelar ett beslut i ett ärende ska så snart som möjligt underrätta den som är part om det fullständiga innehållet i beslutet, om det inte är obehövt. Om parten får överklaga beslutet ska han eller hon även underrättas om hur det går till. En underrättelse om hur man överklagar ska innehålla information om vilka krav som ställs på överklagandets form och innehåll och vad som gäller i fråga om ingivandet och överklagandetiden. Det är vidare myndigheten som bestämmer hur underrättelsen ska ske. Den ska dock alltid vara skriftlig om en part begär det. Dessa regler framgår av 33 § FL.

Kommentar: Genomgång av detta beslut samt praktisk analys sker i samband med FSÖ:s studiedagar 2021 samt kommande webbsändning ”Aktuellt för överförmyndare”.

JO 8665-2019 (2021-02-23)

Kritik mot en socialnämnd då de menat att en god man inte varit behörig att ansöka om försörjningsstöd

Socialnämnden krävde att den enskilde skulle underteckna ansökan själv eller tillsammans med den förordnade ställföreträdaren. JO konstaterar att något sådant formkrav inte finns gällande ansökan om försörjningsstöd samt beskriver en förordnad ställföreträdarens behörighet.

”Nämnden har inte gjort gällande att det skulle vara fråga om att kvinnan inte samtyckte till ansökan. Enligt JO borde nämnden ha godtagit att den gode mannen ansökte om försörjningsstöd för kvinnans räkning. Nämnden kan därför inte undgå kritik.”

Förordnade ställföreträdare inte behöriga att ge medicinskt samtycke till vaccination

Förordnad ställföreträdare är inte behörig att ge ett informerat samtycke till vården i något avseende. Det är en strikt personlig sak, se 12 kap. 2 § FB. Det är i normalfallet närmast anhöriga som kan ge sådant samtycke om den enskilde saknar förmåga att ge samtycke.

Den information som avdelningen för vård inom SKR har publicerat på SKR.se med målgrupp hälso- & sjukvård har följande information;

"Hälso- och sjukvård får inte ges utan patientens samtycke. Ett alternativ som stöds av praxis är att använda så kallat hypotetiskt samtycken.

I proposition 2013/14:202 på sidan 12 anges följande:

”När vårdpersonalen är medveten om att patienten inte kan ge något informerat samtycke men tror sig veta att patienten skulle ha samtyckt om han eller hon hade kunnat ta ställning, är det fråga om ett så kallat hypotetiskt samtycke. En sådan hypotes om samtycke kan under vissa förutsättningar vara tillräcklig för att en medicinsk åtgärd ska vidtas. Detta gäller under förutsättning att patienten själv eller en behörig ställföreträdare för denne inte kan ta ställning, det saknas anledning att anta att patienten skulle ha motsatt sig åtgärden och skälen för åtgärden väger tungt.”

Ett ytterligare alternativ finns i Patientlagen (4 kap. 4§) som innehåller en bestämmelse om vård utan samtycke. Den innebär att om hälso- och sjukvårdspersonalen inte kan ta reda på patientens vilja på grund av till exempel medvetlöshet så ska patienten få den hälso- och sjukvård som behövs för att avvärja fara som akut och allvarligt hotar livet eller hälsan.

Bestämmelsen gäller även för varaktigt beslutsoförmögna personer som är i behov av akut vård.

Utgångspunkten är att sjukdomen covid-19 är en allmän farlig och samhällsfarlig sjukdom enligt smittskyddslagen. Det är därför angeläget att alla de prioriterade grupperna i fas 1 (inklusive beslutsoförmögna) kan erbjudas och ges vaccination mot sjukdomen. Åtgärden får anses jämställd med en akut åtgärd för att avvärja ett allvarligt hot mot livet och hälsan.

Ett sista alternativ är nödbestämmelserna, om covid 19-vaccinationen inte bedöms vara av akut karaktär får vården av den beslutsoförmögna i stället hämtas i den allmänna nödbestämmelsen i brottsbalken.”

[Läs mer om vaccinering mot covid-19 på SKR.se](#)

Ställföreträdarutredningen presenteras våren 2021

Ställföreträdarutredningen presenteras inom kommande veckor. Troligtvis i början av maj månad.

SKR inbjuder tillsammans med Svenska Bankföreningen till ett kostnadsfritt seminarium fredagen den 7 maj 9:30-11:30 där några av de olika förslagen presenteras och kommenteras av olika experter och aktörer. Ingen föranmälan krävs. [Länk till sändning finns här](#). Program och medverkande kommer uppdateras löpande.

Undertecknad deltar som expert i utredningen. Vissa frågor bollas med intresserade via bland annat ”@ofKalle” på instagram.

Nya uppgifter för överförmyndare; fatta beslut om arvode till tillfällig vårdnadshavare

Föräldrabalken (FB) har under åren genomgått olika ändringar och en reform om vårdnad, boende och umgänge skedde 2006. Regeringen gav en särskild utredare i uppdrag under 2014 (dir. 2014:84) att utvärdera den tidigare reformen vilket resulterade i ett betänkande ”Se barnet!” (SOU 2017:6). Remissbehandling skedde under 2017 och riksdagen har därutöver gjort olika tillkännagivanden med syfte att stärka barn- och barnrättsperspektivet. I slutet av mars månad 2021 översändes dock prop. 2020/21:150 ”Ett stärkt barnperspektiv i vårdnadstvister” med tillhörande författningsförslag som nu är under behandling av riksdagen. Motionstiden har gått ut och flera lagändringar som kommer påverka socialnämnd, familjerätt och överförmyndare är föreslagna att träda i kraft redan från 1 juli i år.

En av nyheterna är att rätten efter ansökan från socialnämnden kan besluta att vårdnaden av ett barn temporärt ska tas över av en tillfällig vårdnadshavare. Typsituationen kan vara där en förälder har med uppsåt tagit livet av den andra föräldern varmed barnet omgående behöver en person som kan utöva vårdnaden men det kan också avse en situation där förutsättningar att överflytta vårdnaden till en särskilt förordnad vårdnadshavare (SFV) är uppfyllda men att någon lämplig person inte ännu finns tillgänglig varmed rätten då kan förordna en tillfällig vårdnadshavare såsom en temporär lösning.

En tämligen udda uppgift i förslaget till ändringar i föräldrabalken är att överförmyndarna ska fatta beslut om skäligt arvode och ersättning för de utgifter som varit skäligt påkallade för uppdraget som en tillfällig vårdnadshavare utför. Det är i normalfallet Socialnämnden som har kompetens och uppgifter som gäller vårdnadsfrågor inom en kommun. Att då lägga bedömning om hur en tillfällig vårdnadshavare skött sitt uppdrag i fråga om skäligt arvode blir tämligen fel men kan vara en följd av att utredningen som ligger till grund för författningsförslaget saknade experter med kopplingar till den kommunala sektorn.

Författningsförslaget medför också att en tillfällig vårdnadshavare står under överförmyndarens tillsyn i förmynderskapsdelen enligt förslaget på ändring i 10 kap. 3 § FB med beaktande av nuvarande reglering att även förmyndare står under överförmyndarens tillsyn enligt 12 kap. 9 § FB.

SKR avser att ta fram ett cirkulär eller annat stödmaterial kring hur de nya uppgifter som läggs på överförmyndare, socialnämnd och familjerätt kan komma att hanteras.

Webbsändning ”Aktuellt för överförmyndare”

SKR kommer framöver att inbjuda till kostnadsfria seminarium med arbetsnamnet ”Aktuellt för överförmyndare”. Detta som ett led i förbundets erbjudande för sina medlemmar. Formatet kommer vara en webbsändning på cirka 2 timmar per gång och sker troligtvis 1 gång per termin med aktuella frågor och olika teman. Inbjudan kommer publiceras på SKR.se samt även skickas via länsombud. Ingen föransmälning krävs.

SKR:s juridiska rådgivning

Framgent önskas att frågor till SKR:s juridiska rådgivning mailas till info@skr.se så att rätt handläggare är medlemmarna behjälpliga med svar.

Vi får hoppas att vaccinationerna går bra och att vi snart åter kan ses ute i verksamheten på ett mer ”normalt” sätt.

Vänligen

Kalle Larsson